

КОЛОМІЄЦЬ Н. Є.,
м. Кривий Ріг

ТВОРЧА СПАДЩИНА Б. ГРІНЧЕНКА І ПРОБЛЕМИ ДУХОВНОСТІ

В українську літературу Б. Грінченко увійшов як майстер реалістичної прози, у центрі уваги якого стояла людина, її духовний світ. Його хвилювали морально-етичні та філософські проблеми людського буття. Твори письменника були наскрізь пройняті любов'ю до людини, оскільки він прагнув показати своїх персонажів благородними, великодушними. Люди з демократичних кіл постають носіями високого й прекрасного. Духовна краса їх найповніше розкривається у незвичайних обставинах.

Виняткова щирість, прямота, виразна цілеспрямованість, висока громадянська активність характерні для літературно-суспільної діяльності Б. Грінченка. Високу пошану викликає його невтомна жага служити народові. Це один з найбільших в українській літературі трудолюбів. Щиро й правдиво звучать слова письменника:

Що робив, те робив я до краю.
І всю силу, що мав я і маю,
На роботу невпинную клав.

Пафос праці, пафос служіння народу надавав сили і творчого натхнення письменникові у його важкій і тернистій діяльності:

На тім полі каміння було,
Поле все бур'яном заросло,
Зупинявся мій плуг на тім полі,
Та не кидав робить я ніколи,
А гострив свій леміш, чересло.

У статті «Наше літературне життя в 1892 році» І. Франко ставив Б. Грінченка на «перше місце серед справжніх борців за українське слово», на «перше місце - по пильності, по таланту, по тривалій працьовитості і різnorodності інтересів духовних».

Своє першочергове завдання як письменника-реаліста Б. Грінченко вбачав у служінні народу і вважав, «якщо людина щоденно прагне бути кращою, то тоді вона стоїть на шляху духовного розвитку».

У творчій спадщині письменника - близько 20 поем, основна тема яких - художнє осмислення історії України через

проблему національного характеру («Смерть отаманова», «Іван Попович», «Ярина», «Отаман Музика», «Хома Макогін»).

Якщо поезія багато в чому була простором вияву душевного життя Грінченка як особистості, то проза й драматургія, можна сказати, оберталися у колі «повинності», народницької проблематики.

Почуття письменника-реаліста не зраджує Грінченка у розкритті тем становища сучасної йому школи і безправності народного учителя, знедоленого дитинства, трагедії сільського життя і селянської сім'ї, умов життя і праці шахтарів Донбасу, сатиричного викриття вад інтелігенції та панства.

Ідея самовиховання, вироблення моральних принципів, гідних звання людини, єднає твори Грінченка з «Паренетіконом» І. Франка, послідовне викриття поетом духовного рабства породжує співзвучність з «Невільничими піснями» Лесі українки, уславлення борців нагадує героїчні мотиви лірики П. Грабовського.

Позитивний герой малої прози утверджує всезагальні християнські заповіді в конкретиці народно-поетичного ціннісного кодексу: любов до землі («Батько і дочка»), до ближнього («Панько»), до всього живого («Пан Коцький»), не убий («Хатка в балці»), не вкради («Без хліба»), не зрадь («Зустріч»). Елегійний, скорботний мотив забуття, швидкоплинності людського життя багатьох оповідань Грінченка (як і ряду поетичних та драматургічних творів) осягає перспектива людського добродіяння, християнської любові до ближнього, покаяння як народження до нового життя.

У своїх творах він протиставляв духовно багаті натури духовно порожнім, суспільно пасивним, байдужим до людського горя. Антигерой Б. Грінченка свою духовну спустошеність прикриває пишномовними фразами про свободу людини, добробут у рідному краї. Письменник викриває засобами сатири лицемірство, пустослів'я і бездуховність.

Осуд психології рабства соціального, інтелектуального, релігійного, що віками поширювалось в умовах загального великодержавного та іноземного гноблення серед різних верств населення становить важливу рису концепції людини у творах Б. Грінченка.

Втіленням естетичного ідеалу письменника є людина, соціально активна, яка бореться за власне щастя і щастя народу («Сонячний промінь», «На розпутті» тощо).

Письменник, вчитель за фахом, добре розумів душу дитини, її тривоги та радощі, тому оповідання пройняті

гуманістичним пафосом, духовною домінантою в них є доброта, чуйність, милосердя, співпереживання, любов до ближнього. Найсуворіші обставини життя не спроможні зруйнувати в дітях природне прагнення до добра й світла, їх благородні почуття.

Як прогресивний громадський діяч і вчитель Б. Грінченко і у творчості відстоював право нашого народу на національну освіту, необхідність навчання дітей рідною мовою.

У роздумах-мініатюрах «Вітер», «Степ горів» руйнування підвалин народного життя, природи рідного краю осмислюється як наслідок руйнування духовної культури, науки, мистецтва, громадського життя, в муках здобутого народом. Письменник засуджує тих, хто перетворив рай людського буття на пекло.

Душевні драми і трагедії героїв Б. Грінченка - вирок, який письменник виносить світові, де панує соціальна несправедливість. У наш час, в умовах дефіциту духовності, твори Б. Грінченка особливо актуальні. Цей письменник - велична постать на терені нашої духовної культури.